

הבימה הציבורית לשיח יהודי ודמוקרטי – מושב בנושא גיור - 14.04.2016

מסכמת: שרה גולד

הרצאות פתיחה

ד"ר חיים שפירא - דברי פתיחה:

החשיבות והמרכזיות של הגיור בישראל נעוצה בכך שהוא משמש שער כניסה לדת היהודית, לעם היהודי ולמדינת ישראל. מכאן גם הבעייתיות שלו.

השאלה המרכזית בנושא זה לדידו של ד"ר שפירא היא האם יש לשמר את אחדות הגיור ולדרוש אותן דרישות בכניסה לכל אחת מהגדרות אלו. השאלה הזו נוגעת לשני מישורים: המישור המשפטי והמישור ההלכתי.

במישור המשפטי- הגדרת יהודי חשובה בעיקר לחוק השבות. במידה מסוימת גם לחוק המרשם שהוא בעיקר סמלי. בחוק השבות מוגדר יהודי כ"מי שנולד לאם יהודיה או התגייר ואינו בן דת אחרת"- זו ההגדרה ההלכתית. לפי החוק הזה מאז 1970 אין מחלוקת משפטית בשאלת מיהו יהודי, אלא יש מחלוקת על מיהו גר שכן המחוקק לא קבע שיש להתגייר כהלכה או כיצד לגייר.

כאן בית המשפט העליון בסדרה של פסקי דין הרחיב בכל פעם, עד פסק הדין שניתן לאחרונה שבו הכירו לראשונה בגיורים (באותו מקרה גיורים חרדים) שנערכו בישראל שלא במסגרת הרבנות הראשית. תלויות ועמודות עתירות דומות בעניין גיורים רפורמים וקונסרבטיבים ולא רחוק לשער שבית המשפט יכיר גם בהם.

במישור ההלכתי- השאלה היא מהי מדיניות הגיור. כמובן שלדיון הזה יש השלכות על המישור החברתי- יש אוכלוסיה גדולה של אנשים, בעיקר עולי ברית המועצות, שאינם מוכרים כיהודים להלכה אך מעורים לחלוטין בחברה הישראלית, ונשאלת השאלה מהו מעמדם. חלקם אינם רוצים להתגייר, וכשהם נפגשים עם יהודים ורוצים להתחתן איתם מתברר שזה מכשול.

אם כן עולות בנושא זה שאלות רבות בהן נעסוק.

הרב דוד סתיו:

הרב סתיו הבחין בין שלושה מישורים:

1. מדיניות ציבורית והלכתית שעוסקת בשאלת הגיור.
2. תהליך הגיור.
3. מצב המתגייר אחרי שהושלם תהליך הגיור.

השערויה הגדולה בעיני הרב סתיו טמונה דווקא במישור השלישי- העובדה שיש במדינת ישראל עשרות אלפי מתגיירים שלא יודעים אם יקום בית דין ויפסול את גיורם. מצב זה מתאר תהליך מתמשך של הונאת הגר הסותר את הציווי "כי גרים הייתם בארץ מצרים".

ככלל מספר המועמדים לגיור הוא לא רב וודאי שאם גר יודע שגם אם הוא יתגייר, יעשה את כל ההליך וישמור מצוות, בשל סיבות כאלה או אחרות גיורו עלול להיות מוטל בספק, עצם הסיטואציה הזו יכולה לגרום לאדם לא לרצות להתגייר.

שאלה זו לא נוגעת להלכות הגיור, אלא המדיניות היא הבעיה.

בנוסף, הציג הרב סתיו ויכוח שיש לו עם הרב ויס בנושא גיור הקטינים. ישנם מאות אלפי עולים מברית המועצות שאינם יהודים על פי ההלכה, חלקם הקטן של ילדיהם לומדים בחינוך הדתי. אחד ההורים לפעמים אינו שומר שבת, אך לשני חשוב שהילדים יגדלו בחינוך דתי. והמדיניות הממלכתית הינה לא לגייר. לכן קמה המערכת של "גיור כהלכה"- כדי לאפשר לגייר ילדים שמשפחותיהם רוצות לגדלם באורח מסורתי. על הדרך כמובן ניתן גם מענה למתגיירים מבוגרים שמסיבות שונות מושפלים בהליכי הגיור.

הרב סתיו ציין כי המשפט הישראלי לא הסדיר את נושא הגיור, וההלכה לא קבעה שהגיור שייך לבתי דין לגיור, ובטח שלא למערכת בתי דין ספציפית. הלכות גיור שייכות לרבני הקהילות ולרבנים המקומיים ולא לבתי הדין- המגייר צריך להיות תלמיד חכם, אדם שמכיר את הבריות ואדם ישר והגון. ממילא אין שום סיבה הלכתית או חוקית שתמנע מבתי הדין של "גיור כהלכה" לפעול.

השופט ד"ר מנחם פינקלשטיין:

בפסק הדין שניתן לאחרונה בג"ץ הכיר בגיורים אורתודוכסיים שלא במסגרת המערך הממלכתי לצורך חוק השבות.

השופטים הנדל ורובינשטיין ביקרובפסק הדין את מערך הגיור של הרבנות:

השופט רובינשטיין מתאר נסיונות שנעשו להביא לאחדות העם ללא פגיעה בהלכה ולא צלחו. השופט מוסיף שהפתרון להגיע להרמוניה הוגנת במסגרת המערך הממלכתי היא ברוח המלצות ועדת נאמן בהן הוא מצדד או בדרך אחרת (כגון חוק שטרן).

דברי השופט הנדל משלימים את הביקורת:

- המונח "התגייר" בחוק השבות פורש ככולל גם גיורים של בתי דין חרדים. מתן ריכוזיות לרבנות הראשית, הדוגלת בגישה מחמירה עומד בניגוד למטרת חוק השבות של עידוד עליה. לכן נדרש רק שלדיינים יהיה מעמד.
- המצב הייחודי במדינת ישראל בימינו, בעקבות העליה מברית המועצות, מבליט את הצורך במתן במה לגישות שונות לפתרון לבעיה, ולכן ניתן פירוש זה למונח "התגייר". השופט כותב שההלכה תמכה בפלורליזם בגיור, ומצטט את הרב רבינוביץ שרואה בחומרה את הקמתו של מערך גיור ריכוזי שעלול לנעול את הדלת בפני גרים. אף ראשונים רבים מביאים נימוק זה לכך שדי בהדיוטות לשם גיור.

השופטים הנדל ורובינשטיין אמנם הכריעו אחרת (השופט רובינשטיין פסק במיעוט שיש לתת ארכה אחרונה להסדרה בחוק), אך חרף השוני בהכרעותיהם, הביקורת דומה.

נושא נוסף בו בית המשפט העליון ביקר את בתי הדין הממלכתיים הוא הנושא של ביטול גיורים שנעשו בפני בתי דין אורתודוכסיים. הגמרא ביבמות אומרת "טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו" – ורש"י מוסיף שלא מחזירים נכרי שהתגייר למצבו הקודם, אף אם חזר בו.

לסיכום, שאלות של סמכות גיור ובטלות גיור הביאו לביקורת על בתי הדין על ידי בית המשפט העליון ולתהליך ממושך שהגיע עכשיו לסיומו.

יהודית וינשטיין-גרוס:

יחד עם זאת שהלאומיות הישראלית מפותחת מאוד, אנחנו מכניסים אנשים רבים לקטגוריה לא ברורה. ראשית, בהכללת כלל עולי ברית המועצות כ"עולים מרוסיה" כשלמעשה לכל מקום ישנם המאפיינים שלו. המשך הבעיה הוא בכך ששיח הגיור הוא של ישראלים ותיקים אודות מה טוב ונכון לעולים. גם אם עובדתית המהלך הוא נכון, כי הותיקים הם "נציגי העם" שמחליטים כיצד לקבל את המתגיירים, תחושתית זה בעייתי.

בעיה אחרת היא נושא הזהות איתה באים העולים. בשנות ה-90 התחילו להגיע לברית המועצות שליחים ממדינת ישראל שהיו אמורים להחזיר את היהודים לזהותם. אותם שליחים לא בדקו דבר, עניין אותם לאסוף כל אחד שיכול להיות זכאי לעליה ולהחדיר בו ציונות בדרכים לא דרכים. אחרי יצירת תחושת שייכות ובחירה להגיע לארץ, גילו רבים כי להלכה הם אינם יהודים ובעצם נאמר להם שהם אינם שייכים.

עולים רבים לא מעוניינים בגיור משום שהם לא מוכנים לקבל את האופי של תהליך הגיור כפי שהוא נראה כיום. בית הדין רואה לנגד עיניו שני מצבים – יהודי או גוי, ללא התחשבות בזהות היהודית העמוקה של המתגיירים. יש צורך ברגישות ובהבנה, גם אם אין להלכה פתרון. הדיון איננו בשאלה של מי צודק ומי לא, אלא בקושי לשמוע על אנשים שממלאים את חובותיהם בשמחה, אך אינם יכולים לממש את זכויותיהם (להתחתן במדינה ועוד).

כמו כן, הדרישה להפוך לדתי אורתודוכסי תוך 10 חודשים קשה מאוד. המנטליות של יוצאי ברית המועצות מונעת מרבים מהם לשקר ולכן רבים לכתחילה לא באים להתגייר ויש שבאים ומשקרים וזה גם חבל.

אותם אנשים העומדים בפני קשיים רבים, אינם מתעניינים במה כתוב בהלכה, אלא אך מעוניינים שיניחו להם לנפשם.